

noted that one of the ways to solve it is to create favourable conditions for person's professional development, which should be understood as a productive process of personal development and self-development as a subject of labour. The article substantiates the view that professionalism of a modern skilled person is a multilevel system that has not only external but also internal functions. From the procedural point of view, the main function of a professional person is to transform him/herself onto a subject of labour.

The problematic field of the self-development phenomenon, including professional development, is outlined of from the position of the subject-activity approach. The basic idea of professional self-development is revealed through determination of personal development by his/her professional activities. It is noted that an important condition for self-development is awareness of an actual situation (regarding person's own capabilities) and an ideal result (that directs person's efforts, acts as a goal for personal achievements). Dialectical duality and contradictory unity of these two components creates a so-called "force field" of determination. The role of value-semantic determination for person's self-development in his/her profession is revealed. It is proved that personal meanings and values of a subject of labour are crucial and system-forming components of successful professional activities.

Key words: subject, professionalism, self-development, professional development, personality sense, values.

Отримано: 5.10.2015 р.

УДК 159.9.

І.В. Данилюк, С.О. Шиковець

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕНТАЛЬНОСТІ ПРЕДСТАВНИКІВ РЕГІОНАЛЬНИХ СПІЛЬНОТ УКРАЇНИ

І.В. Данилюк, С.О. Шиковець. Психологічні особливості ментальності представників регіональних спільнот України. У статті міститься методологічне обґрунтування та досвід практичного дослідження поля ментальності представників регіональних спільнот України. Предмет дослідження обумовлює його особливу актуальність, адже з-поміж сукупності психологічних особливостей саме через менталітет та ментальність відкривається зручна можливість простежити способи сприйняття, інтерпретації реальності й реагування на неї, процеси уніфікації способів світосприйняття, світовідчуття, світорозуміння та ідентичних патернів поведінки. Ці факти дають можливість глибше зрозуміти етнопсихологічні особливості регіональних спільнот та використати знання для консолідації українського суспільства й протидії "регіональному сепаратизму". Проте явища сепаратизму та заклики до розмаїтих регіональних поділів України вже стали нашою історією. У статті на основі результатів емпіричного дослідження висуваються припущення про те, що корінь регіоналізму в Україні полягає не в природних етнопсихологічних особливостях населення, а в "політико-економічних іграх" з українцями, які проводять зацікавлені сторони регіонального, державного та світового масштабу. Поряд з цим наведено перелік ментальних рис українців, типових для всіх регіональних спільнот, та перелік векторів розвитку, що сприяють консолідації української нації.

Ключові слова: *етнопсихологія, психологічна проблематика регіоналістики, регіональні спільноти України, ментальність, менталітет.*

И.В. Данилюк, С.А. Шиковец. *Психологические особенности ментальности представителей региональных сообществ Украины. В статье содержится методологическое обоснование и опыт практического исследования поля ментальности представителей региональных сообществ Украины. Предмет исследования обуславливает его особую актуальность, ведь среди совокупности психологических особенностей именно через менталитет и ментальность открывается удобная возможность проследить способы восприятия, интерпретации реальности и реагирования на неё, процессы унификации способов мировосприятия, мироощущения, миропонимания и идентичных паттернов поведения. Данные факты дают возможность глубже понять этнопсихологические особенности региональных сообществ и использовать знания с целью консолидации украинского общества и противодействия "региональному сепаратизму". Однако явления сепаратизма и призывы к разнообразным региональным делениям Украины уже стали нашей историей. В статье на основе результатов эмпирического исследования выдвигается предположение о том, что корень регионализма в Украине заключается не в естественных этнопсихологических особенностях населения, а в "политико-экономических играх" с украинцами, которые проводят заинтересованные стороны регионального, государственного и мирового масштаба. Наряду с этим приведен перечень ментальных черт украинцев, типичных для всех региональных сообществ, и перечень векторов развития, способствующих консолидации украинской нации.*

Ключевые слова: *этнопсихология, психологическая проблематика регионалистики, региональные сообщества Украины, ментальность, менталитет.*

Постановка проблеми обумовлена помітною активізацією трансформаційних процесів у сучасному глобалізованому світі, що значною мірою відбиває їхню регіональну специфіку та етнорегіональні особливості. При цьому досвід європейських держав, які мають поліетнічний склад населення та істотні регіональні відмінності, переконливо свідчить, що успіх євроінтеграції України багато в чому залежить від практичної реалізації етнорегіональної політики. Це неможливо без урахування психологічних особливостей представників регіональних спільнот.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Результати теоретичного дослідження говорять про те, що об'єктивне психологічне вивчення реальності, яка позначається поняттями "менталітет" та "ментальність", вимагає чіткого й максимально однозначного трактування їхнього змісту.

Поняття "ментальність" розуміється як базова характеристика системи психологічних механізмів репрезентації досвіду в свідомості людей історично визначеної лінгвокультурної спільноти, що фіксує функціонально-динамічні аспекти відповідного внутрішнього досвіду, тоді як більш уживане слово "менталітет" позначає змістовні сторони феномену.

Прагнучи до уточнення поняття "менталітет", багато авторів використовують вельми неоднозначні чи навіть метафоричні описи, відносячи їх то до менталітету, то до ментальності, і визначення, подібне до наведеного вище, яке стосувалося б саме менталітету, доводилося зустрічати рідко.

Слід зауважити, що при всій строкатості й різноманітності визначень того, що є менталітет і чим він не є, не втратило актуальності наступне зауваження: "Коли хочуть пояснити щось незрозуміле, котре ніби витає в повітрі, але об'єктивно існує, кажуть: "Це наш менталітет"; коли не бажають чогось пояснювати – теж знаходять відмовку в менталітеті... Є багато спроб дати визначення й пояснення феномену менталітету. Але цього не дозволяють зробити межі колишньої (а в дечому й нині чинної) наукової парадигми" [4, с. 23]. Іншими словами, користуючись словом "менталітет" не як терміном, а для фіксації певних аспектів психічної реальності, ним позначають специфічний внутрішній досвід, що виникає внаслідок загальної несвідомої орієнтації індивіда у власній культурі. "Ментальність" або "менталітет" є сучасним вираженням того, що Е. Дюркгайм називав "колективними уявленнями", "participation mystique".

Нам близька позиція Л.Я. Гозмана й О.Б. Шестоपाल, які вважають, що політичний менталітет охоплює, крім стильової унітарності, й спільність змістовної сторони – "поглядів, цінностей, почуттів тощо, які складаються в певні набори" [2, с. 129]. Спробуємо чітко визначити структуру політичного менталітету, що об'єднує поряд з політичною свідомістю й несвідомі або неусвідомлені компоненти (тобто своєрідне "політичне несвідоме").

Мотиваційний блок:

1. Потреби (потреби, що утворюють мотиваційну сферу політичної психології, є продуктом екстраполяції в неї особистих потреб. Умова екстраполяції – їхня макросоціальна атрибуція).

2. Цінності.

3. Установки (когнітивний, емоційний і поведінковий компоненти). Види, або форми, політичних установок – судження, диспозиції, переконання.

Пізнавальний блок:

1. Інтерес (від того, чому людина цікавиться політикою, залежить, що саме її цікавить і як здійснюється процес пізнання).

2. Інформованість.

3. Когнітивний стиль (спосіб мислення).

4. Операціональний код (структура операціонального коду, за С. Волкером, містить деякі характеристики уявлень політика та актуалізацію цих уявлень на поведінковому рівні).

Резюмуючи, ми визначаємо, що співвідношення понять "менталітет" і "ментальність" будемо розуміти не спрощено-механічно, як відношення загального до конкретного, цілого до частини. Саме ментальність

як сукупність семіотичних втілень картини світу продукує конкретний зміст менталітету, який є, таким чином, епіфеноменом ментальності.

Ментальність розуміється нами в процесуальному плані як груповий процес символіко-семіотичного моделювання, що перманентно відбувається, не усвідомлюється індивідами, структурує стильове когнітивно-емоційне одноманіття картини світу соціо- та/або лінгвокультурної спільності.

У плані генези й змісту, менталітет (політичний менталітет) – це результат сукупного впливу умов, механізмів і форм відбиття об'єктивної (політичної) реальності на становлення універсальних для певної етнокультурної або соціально-політичної спільності способів світосприйняття, світовідчуття, світорозуміння та поведінки (в полі взаємодії суб'єктно-об'єктних політичних відносин).

Мета статті – виявити психологічні особливості представників регіональних спільнот України (зокрема, особливості менталітету та ментальності) та встановити їхній вплив на формування цілісної української нації (психологічний компонент процесу – формування спільного вектора свідомості).

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих результатів. Ментальність сучасної людини змальовує її як дійову особу. Якщо в класичній схемі універсуму глибина людини вимірювалася послідовністю кроків рефлексії – уявити уявлення, потім уявлення уявлення і т. д., – то тепер складність людини, крім здатності рефлексії, полягає насамперед в активному несвідомому, яке потаємно містить умови буття та формує ті самі уявлення (ментальні форми), в яких раніше бачили лише байдужі копії речей. Людина виявила себе там, де раніше залишалася невидимою, і ця знайдена біологічна та соціокультурна природа, яка зосередила цінності й опосередкувала її взаємодії зі світом, виявилася джерелом активності. Методологічною основою дослідницьких підходів до визначення змісту політичної ментальності й менталітету можуть бути різні теорії. Однією з найбільш евристичних, на наш погляд, є теорія его-ідентичності Е. Еріксона, спираючись на яку, можна через аналіз низки взаємопов'язаних понять підійти до синтезу й усвідомлення механізмів і процесів становлення та розвитку політичної ментальності й політичного менталітету.

Специфіка дослідження визначалася необхідністю дистанціювання від традиційних інтерпретацій поняття "субкультура" в антропології й соціології та потребою у вивченні структури й змісту цього поняття методами соціальної, загальної та етнічної психології. Адже, найімовірніше, поняття "політичний менталітет" може бути зіставлене й з типом культури соціуму в цілому.

На відміну від антропологічного та соціологічного підходів, підставою для виділення субкультур слугував розгляд діяльності й споглядання як двох універсальних способів буття людини в культурі. Вимірювання сутнісних характеристик діяльності й споглядання – інтенсивності та про-

дуктивності – дає можливість здійснити виявлення субкультур та їхньої представленості в групах або соціальних стратах у конкретній соціокультурній, економічній, етнополітичній ситуації.

Н.Ф. Каліна, Є.В. Чорний, О.Д. Шоркін за результатами досліджень створили базову матрицю субкультур (табл. 1), взявши за об'єкт дослідження міру їхньої задоволеності-незадоволеності [6, с. 46].

Таблиця 1

Матриця субкультур

	Д I	Д II	Д III	Д IV	
	Абсурдист	Зайвий	Майстер	Щасливчик	
С IV	1	2	3	4	Світ небуття
С III	5	6	7	8	Світ духовності
С V	9	10	11	12	Світ активності, що пробуджується
С II	13	14	15	16	Світ імітацій
С I	17	18	19	20	Світ егоцентризму

У дослідженні політичного менталітету та ментальності за принципом субкультур Н.Ф. Каліної, Є.В. Чорного, О.Д. Шоркіна таксономія субкультур була обмежена шістьма осередками: чотирма базовими субкультурами, що визначаються поєднанням інтенсивності діяльності та її продуктивності (I – діяльність інтенсивна й продуктивна; II – діяльність інтенсивна й непродуктивна; III – діяльність неінтенсивна й продуктивна; IV – діяльність неінтенсивна й непродуктивна), а також двома проміжними осередками, які частково охоплюють динаміку переходу з однієї базової комірки в іншу та ідентифікують субкультури не тільки в діяльнісному ключі, але й у плані споглядання. На думку вищезгаданих дослідників, саме такий підхід є релевантним можливостям розробленого ними вимірювального інструменту – двох оригінальних опитувальників: ТСН – I (містить 49 висловлювань) і ТСН – II (містить 48 прислів'їв). Саме ТСН – I буде використано в нашому дослідженні для визначення змістових психологічних полів політичної ментальності та менталітету представників регіональних спільнот України. У процесі теоретичного аналізу проблеми нами була прийнята методика та процедура дослідження Н.Ф. Каліної, Є.В. Чорного, О.Д. Шоркіна (ТСН – I) [6].

У ході емпіричного дослідження респондентами виступили студенти 1-6 курсів вищих навчальних закладів чотирьох досліджуваних регіонів України, а саме: для Центрального регіону – студенти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Вінницького національного технічного університету, Київського національного лінгвістичного університету (серед респондентів осіб чоловічої статі – 23,3%; жіночої статі – 76,7%); для Західного регіону – студенти Львівського інституту

економіки і туризму, Рівненського державного гуманітарного університету, Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв, Львівського національного університету імені І. Франка, Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника, Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (серед респондентів осіб чоловічої статі – 26,7%; жіночої статі – 73,3%); для Південного регіону – студенти Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, Одеської державної академії будівництва і архітектури, Одеського національного політехнічного університету, Одеської національної морської академії, Одеського державного екологічного університету, Одеського художнього училища імені М.Б. Грекова, Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомилинського, Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського (серед респондентів осіб чоловічої статі – 30%; жіночої статі – 70%); для Східного регіону – студенти Дніпропетровського національного університету імені О. Гончара, Донецького національного університету економіки і торгівлі імені М. Туган-Барановського, Донецького національного університету, Східноукраїнського національного університету імені В. Даля, Українського державного хіміко-технологічного університету (серед респондентів осіб чоловічої статі – 36,7%; жіночої статі – 63,3%) та студенти Київського національного університету імені Т. Шевченка з усіх досліджуваних регіонів відповідно.

Вибірка становила 200 респондентів – по 50 від кожного регіону. Респонденти були віком від 17 до 33 років.

Аналіз результатів дослідження показує, що в Центральному регіоні найпоширенішими неусвідомлюваними станами внутрішньої ідентичності респондентів є стани, характерні для субкультур "щасливчик" / "майстер – щасливий" (40% респондентів), "щасливчик" (23,3% респондентів), "щасливчик" / "майстер – травмований" (10% респондентів); у Західному регіоні – "щасливчик" / "майстер – щасливий" (30% респондентів), "щасливчик" (23,3% респондентів), "майстер – щасливий" / "майстер – травмований" (10% респондентів); у Південному регіоні – "щасливчик" / "майстер – щасливий" (40% респондентів), "щасливчик" (30% респондентів); у Східному регіоні – "щасливчик" / "майстер – щасливий" (20% респондентів), "майстер – щасливий" (20% респондентів), "щасливчик" (16,7% респондентів). Представлення двох субкультур однаковою мірою у виборі респондентів свідчить про широке коло їхніх інтересів та наявність у них кількох сфер діяльності, позначених різними рівнями успішності та патернами особистого чи громадського ставлення. Представлення однієї субкультури у виборі респондентів свідчить про вузькоспрямовану сферу діяльності, сферу інтересів, культурних практик та розмірковувань досліджуваних.

Спираючись на психологічний зміст неусвідомлюваних станів внутрішньої ідентичності представників цих субкультур, можна змалювати загальну картину сприйняття, інтерпретації реальності та реагування на неї представників цього регіону України. Отримана множина характеристик найпоширеніших у регіоні субкультур і буде змістовою характеристикою менталітету розглянутої регіональної спільноти, продукованою на основі ментальності її представників – сукупності семіотичних втілень їхньої картини світу.

Отже, менталітет представників регіональної спільноти Центрального регіону є множиною наступних характеристик його носіїв: незадоволеність зовнішніми щодо особистості обставинами відсутня або мінімальна; це особи, що сприймають себе в цілому успішними, щасливими; життєві проблеми та невдачі або витісняються, або позитивно переробляються; успіх не обов'язково співвідноситься з діяльністю, з результатами роботи, хоча праця може бути досить продуктивною або сприйматися такою при невисокій інтенсивності; задоволеність життям – результат конструктивного осмислення досвіду; у певному сенсі, це фаталісти, але їхній фаталізм із знаком "плюс", оптимістичний; у праці їм властива висока інтенсивність і відповідна продуктивність; ступінь успішності життя співвідносять із задоволеністю роботою та досягненнями в цій сфері; задоволеність людей цього типу пояснюється визнанням і високою оцінкою оточення або самодостатністю, автономністю; можлива і наявність усіх цих факторів одночасно; їх анітрохи не заспокоює сентенція про те, що за все доводиться розплачуватися; автономність, проте з відсутністю почуття самодостатності – їхні характерні риси.

Рівень соціальної бажаності відповідей респондентів є доволі низьким (1,7), що говорить про справжню щирість відповідей респондентів без посилань на усталені суспільні канони мислення, поведінки та здійснення задумів.

Менталітет представників регіональної спільноти Західного регіону можна описати множиною наступних характеристик його носіїв: незадоволеність зовнішніми щодо особистості обставинами відсутня або мінімальна; це особи, що володіють розвиненою духовністю, відчувають лише тимчасове невдоволення собою в процесі втілення в життя кожного нового етапу нескінченного прагнення до вищої досконалості; спостерігається перехід від самовдоволення до вимогливості до себе, але в цілому характеризуються задоволеністю; можна вважати, що вони переважно інтровертні та мало тяжіють до зовнішньої активності; з іншого боку, максима недіяння, відчуженості від світу іншої частини представників регіональної спільноти значною мірою взагалі знімає проблему незадоволеності; це особи самовдоволені, задоволені буттям настільки, що часто змушені маскувати це показною незадоволеністю; вони можуть становити небез-

пеку лише тоді, коли раптово втрачають те, чим володіють; проте властива їм орієнтація спрямована переважно на буття, а не на володіння; інша частина представників спільноти характеризується тим, що успішність життя та ступінь задоволеності ним безпосередньо пов'язуються з роботою і впливом результатів на якість буття й побуту; це – майстри своєї справи, яких, на жаль, поглинає рутинна.

Рівень соціальної бажаності відповідей респондентів є доволі низьким (2,1), проте вищим, ніж для Центрального регіону, що говорить про ширість відповідей респондентів без посилення на усталені суспільні канони мислення, поведінки та здійснення задумів (ці якості представлені меншою мірою, ніж у представників Центрального регіону).

Менталітет представників регіональної спільноти Південного регіону складається з наступних характеристик його носіїв: незадоволеність зовнішніми щодо особистості обставинами відсутня або мінімальна; це особи, що володіють розвинутою духовністю, відчують лише тимчасове невдоволення собою в процесі втілення в життя кожного нового етапу нескінченного прагнення до вищої досконалості; спостерігається перехід від самовдоволення до вимогливості до себе, але в цілому характеризуються задоволеністю; можна вважати, що вони переважно інтровертні й мало тяжіють до зовнішньої активності; з іншого боку, максима недіяння, відчуженості від світу іншої частини представників регіональної спільноти значною мірою взагалі знімає проблему незадоволеності; це особи самовдоволені, задоволені буттям настільки, що часто змушені маскувати це показною незадоволеністю; вони можуть становити небезпеку лише тоді, коли раптово втрачають те, чим володіють; проте властива їм орієнтація спрямована переважно на буття, а не на володіння.

Рівень соціальної бажаності відповідей респондентів є доволі низьким (2,4), проте найвищим серед показників усіх чотирьох регіонів, що говорить про найнижчу ширість відповідей цієї групи респондентів. Можливо, ця ситуація пов'язана з особливим становищем у цьому регіоні – безпосереднім сусідством із зоною нестабільності на Донбасі та з тимчасово анексованою територією Криму. Тоді це може свідчити й про приховування респондентами особистих поглядів та вподобань, зокрема й політичних.

Менталітет представників регіональної спільноти Східного регіону утворений множиною наступних характеристик його носіїв: незадоволеність зовнішніми щодо особистості обставинами відсутня або мінімальна; це особи, що володіють розвинутою духовністю, відчують лише тимчасове невдоволення собою в процесі втілення в життя кожного нового етапу нескінченного прагнення до вищої досконалості; спостерігається перехід від самовдоволення до вимогливості до себе, але в цілому характеризуються задоволеністю; можна вважати, що вони переважно інтровертні й

мало тяжіють до зовнішньої активності; з іншого боку, максима недіяння, відчуженості від світу іншої частини представників регіональної спільноти значною мірою взагалі знімає проблему незадоволеності; це особи самовдоволені, задоволені буттям настільки, що часто змушені маскувати це показною незадоволеністю; вони можуть становити небезпеку лише тоді, коли раптово втрачають те, чим володіють; проте властива їм орієнтація спрямована переважно на буття, а не на володіння; тут, виявляється, представлена найбільша порівняно з результатами інших регіонів частка справжніх майстрів своєї справи, впевнених і зорієнтованих на успіх у професійному зростанні та особистісному вдосконаленні (це може бути пов'язано з особливостями вибірки цього регіону, частину якої склали студенти – переселенці з зони АТО з чіткою патріотичною життєвою позицією та посиленням прагненням до професійної реалізації).

Рівень соціальної бажаності відповідей респондентів є доволі низьким – найнижчим серед чотирьох регіонів (1,6), що говорить про щирість відповідей респондентів без посилань на усталені суспільні канони мислення, поведінки та здійснення задумів.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. У ході дослідження було опрацьовано теоретичні погляди, поширені в сучасній вітчизняній та зарубіжній психології (зокрема, в етнопсихології, соціальній і політичній психології), політології, економічній теорії, соціології, культурології й навіть у такій суперечливій, якщо не сказати скандальній науці, як регіоналістика щодо об'єктивних причин поділу українського суспільства на регіональні спільноти, наслідків, результатів і взагалі доцільності такого явища. Задля висвітлення саме психологічного підґрунтя регіонального поділу в сучасній Україні було реалізовано практичну частину дослідження, тобто здійснено опитування студентських вибірок представників згаданих регіональних спільнот за надійними та валідними методиками вітчизняних фахівців для визначення змісту поля ментальності та складових менталітету членів регіональних спільнот.

З отриманих нами та проаналізованих вище результатів цього дослідження випливає, що з етнопсихологічного погляду принаймні на рівні студентства між представниками регіональних спільнот України немає значущих відмінностей (при найприскіпливішій перевірці можна відзначити лише деяку особливу схожість між представниками спільнот Центрального та Західного регіонів з одного боку та Східного й Південного з іншого; проте це все ж не додає загальних значущих відмінностей). Навпаки, представники всіх регіональних спільнот показують неабияку подібність, а частково навіть ідентичність за окресленими вище показниками. Отже, дослідження підкреслює природну етнопсихологічну тотожність представників усіх куточків України, що говорить про цілісність та єдність українського народу,

про сформовану та дієздатну українську націю, що не висловлює ані найменшої природної потреби в роздрібненні, сепаратизмі, творенні окремих територіальних спільнот на природних етнопсихологічних засадах.

Проте явища сепаратизму та заклики до розмаїтих регіональних поділів України вже стали нашою історією. Тож у чому тут причина? Невже психологічні закони не діють у реальних умовах? Корінь регіоналізму в Україні полягає не в природних етнопсихологічних особливостях населення, а в політико-економічних іграх з українцями. Саме в них причина псевдореферендумів. Саме через них гинули й гинуть наші співвітчизники.

Здійснене нами дослідження є своєрідною базовою цеглиною для споруди дослідження політичної свідомості українського народу, яку ми маємо намір звести в майбутньому. Це дослідження допоможе створити стратегію зміни світогляду та патернів поведінки українського суспільства на такі, що зможуть ефективно протидіяти спробам злочинних маніпуляцій правами та свободами населення на основі його слабких місць (необізнаності у важливих аспектах соціального існування та обмеженості світогляду).

Список використаних джерел

1. Баронин А.С. Этническая психология / А.С. Баронин. – К. : Тандем, 2000. – 264 с.
2. Гозман Л.Я. Политическая психология / Л.Я. Гозман, Е.Б. Шестопал. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1996.
3. Данилюк І.В. Становлення та розвиток основних понять етнічної психології: від духу народу до ментальності / І.В. Данилюк // Вісник Київського університету. Соціологія. Психологія. Педагогіка. – К., 2003. – Вип. 17-18. – С. 33-36.
4. Донченко Е.А. Социетальная психика / Е.А. Донченко. – К. : Наук. думка, 1994.
5. Дюркгайм Э. Социология / Э. Дюркгайм. – М. : Канон, 1995.
6. Калина Н.Ф. Лики ментальности и поле политики : монография / Н.Ф. Калина, Е.В. Чёрный, А.Д. Шоркин. – К. : Агропромвидав України, 1999. – С. 167-171.
7. Курас І. Ф. Етнополітика. Історія і сучасність: Статті, виступи, інтерв'ю 90-х років / І.Ф. Курас. – К., 1999. – С. 259.
8. Mandrou, R. Magistrats et sorciers en France au XVII-e siècle / R. Mandrou. – Paris, 1968.

Spisok vykorystanykh dzherel

1. Baronin A.S. Jetnicheskaja psihologija / A.S. Baronin. – K. : Tandem, 2000. – 264 s.

2. Gozman L.Ja. Politicheskaja psihologija / L.Ja. Gozman, E.B. Shestopal. – Rostov-na-Donu : Feniks, 1996.
3. Daniljuk I.V. Stanovlennja ta rozvitok osnovnih ponjat' etnichnoï psihologii: vid duhu narodu do mental'nosti / I.V. Daniljuk // Visnik Kiïvs'kogo universitetu. Sociologija. Psihologija. Pedagogika. – K., 2003. – Vip. 17-18. – S. 33-36.
4. Donchenko E.A. Societal'naja psihika / E.A. Donchenko. – K. : Nauk. dumka, 1994.
5. Djurkgajm Je. Sociologija / Je. Djurkgajm. – M. : Kanon, 1995.
6. Kalina N.F. Liki mental'nosti i pole politiki : monografija / N.F. Kalina, E.V. Chjornyj, A.D. Shorkin. – K. : Agropromvidav Ukraïni, 1999. – S. 167-171.
7. Kuras I. F. Etnopolitika. Istorija i suchasnist': Statti, vystupi, interv'ju 90-h rokiv / I.F. Kuras. – K., 1999. – S. 259.
8. Mandrou, R. Magistrats et sorciers en France au XVII-e si?cle / R. Mandrou. – Paris, 1968.

I. Daniljuk, S. Shykovets. Psychological features of mentality of regional communities of Ukraine. This article contains methodological study and practical experience of research in the field mentality of regional communities in Ukraine. The purpose of the study makes it especially actual in our days. Because mens and mentality offer convenient opportunity to trace the ways of perceiving, interpreting reality and responding to it, the unification of the ways of perception of the world, attitude, outlook and identical patterns of behavior. These features are more useful in scientific point of view than any other psychological features of members of regional communities. They make it possible to understand the ethno – psychological features of regional communities better and use the knowledge to consolidate Ukrainian society and negate "the regional separatism". However, the phenomenon of separatism and appeals to regional divisions of Ukraine have already become our history. The article suggests that the root of the regionalism in Ukraine consists not in natural ethno – psychological characteristics of the population but in the "political and economical games" with the Ukrainians held by stakeholders with regional, national and global status. The suggestions are based on the results of the empirical research. Along with these facts, the article contains a list of mental features of Ukrainians, typical for all regional communities, and a list of vectors of development that contribute to the consolidation of the Ukrainian nation.

Key words: ethnic psychology, psychological problems of regionalistics, regional communities of Ukraine, mentality, mens.

Отримано: 28.10.2015 р.